
Migracije unutar istočnog bloka nakon raspada komunizma*

MOHAMMAD JAVAD ASAYESH ZARCHI**

Sažetak

Usljed rata u Bosni i Hercegovini proučavanje međunarodnih migracija nametnulo se samo po sebi, proširujući se na izučavanje emigracija naroda bivše Jugoslavije i probleme emigranata u bivšim državama istočne Europe. Postojeće veze između problema emigranata i prognanika, ljudskih prava, oružanih sukoba, nerazvijenosti i imigracije, proučavani su u širem aspektu, dovoljnom za donošenje zaključaka. S obzirom na dostupnost podataka iz različitih država uočene su razlike između emigranata iz Srednje Europe, prostora bivše Jugoslavije i Rusije.

U ime Allaha, samilosnog milostivog

Migracijama, kao dijelu znanosti o demografiji posvetilo se najmanje istraživanja i zbog toga su nepoznato područje. Međutim, međunarodne su migracije jedna od najvažnijih grana demografije posljednje četvrtine 20-og stoljeća. Stoga je proučavanje migracija od velike važnosti i koristi.

Kulturne, političke, socijalne i gospodarske razlike među narodima uzrok su migracijama različitih dimenzija još od davnina. Prema okolnostima u kojima su se odvijale te u kojim vremenskim razdobljima, imaju razne oblike i vrijeme nastanka, ali ono posebno što je potaknulo istraživanje bio je početak rata u Bosni i Hercegovini na kraju 20. stoljeća, u srcu Europe, te nasilna emigracija stotina tisuća Muslimana i pripadnika drugih narodnosti. U početku je cilj bio proučavanje emigracija u Bosni, ali budući da su problemi u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Srbiji bili u potpunosti povezani, s vremenom su emigracije naroda bivše Jugoslavije potaknule na daljnje istraživanje i prikupljanje izvora. I, najzad, s obzirom na veličinu emigracije, problemi emigranata u bivšim državama istočne Europe također su uključeni kao dio studije o migracijama.

*Tekst je sažetak autorove knjige, prijevoda s perzijskog jezika.

** *Mohammad Javad Asayesh Zarchi*, ambasador Islamske Republike Iran u Zagrebu.

Glavnom temom ovog teksta trebalo je biti razmatranje problema migracija, ali zbog same povezanosti migracija i izbjeglištva bilo je neminovno razmatrati i taj problem, upravo zbog njihove međusobne isprepletenosti.

Nakon raspada komunizma novonastale nezavisne države Sovjetskog Saveza te istočne i srednje Europe, suočene s problemom imigracije i izbjeglištva, započele su upornu borbu protiv toga. Osim brojnih poteškoća prihvata izbjeglica i emigranata pridošlih iz ratom i neimaštinom zahvaćenih područja, ove države nailaze i na problem zbrinjavanja raspršenih pripadnika istoga etničkog porijekla, čija je želja povratak u matičnu državu, u borbi s problemom izbjeglica susjednih država koje su donedavno bile dio zajedničke federacije.

Nelegalna i kriminalistička aktivnost u bivšem Sovjetskom Savezu te Istočnoj Europi u proteklim se godinama enormno povećala, uglavnom zbog postojeće nemoralnosti, raspadom komunizma, neprovođenjem reda i zakona, te problemima povezanim s ubrzanom tranzicijom u demokraciju i pojavom slobodne ekonomije u tim državama.

Organizirani kriminal ili postojeće aktivnosti mafijaških organizacija širio se prema novim nezavisnim državama područja Baltika i susjednih država. Isto tako, dužnosnici odgovorni za ovaj problem pokazali su svoju nesposobnost u borbi za sprečavanje kriminaliteta.

Kriminalitet na međunarodnoj razini u bivšem istočnom bloku svakodnevno se pojačavao. Jedan od razloga za to su i sankcije Ujedinjenih naroda protiv Srbije i Crne Gore, koje su samo donekle uspjele blokirati promet heroina prema zapadnoj Europi. S druge strane, što se tiče razvoja ekonomskih kretanja, bivše su komunističke države kao tržište dostigle veći značaj.

Sljedeći je razlog što ova društva nemaju dovoljno zaštite, zbog raznih smicalica kriminalističkih grupacija, što onda za posljedicu ima neznatan otpor prometu droge i kriminaliteta koji je povezan s ovim problemom. Stoga, neodlučnost na uporabu sile, posebice u srednjoj Aziji, istočnoj Europi i Rusiji, može kasnije učvrstiti tragove droge u tim područjima.

Rusija se suočila s valom izbjeglica iz ostalih sukobljenih država, čak i prije raspada Sovjetskog Saveza. Ovaj se problem nakon proglašenja nezavisnosti država intenzivirao i u godini 1989. jedan dio od ukupno 25 milijuna Rusa koji su živjeli izvan Rusije, počeo je emigrirati u Rusku federaciju. U 1994. godini evidentirano je već oko dva milijuna prognanika. Ruska vlada je u vezi s migracijom donijela neke zakone, ali je rješenje ovog problema zbog samog djelovanja birokratskog aparata i ekonomskih poteškoća odgođeno. Obveze usmjerene prema pomoći izbjeglicama i imigrantima nisu ispunjene i postoji opasnost od izbijanja socijalnih nemira.

Ono što je sigurno jest val emigracije iz istočnog područja bivšeg Sovjetskog Saveza prema zapadu Rusije, i iz tih područja prema zapadnim državama bivšeg Sovjetskog Saveza, i dalje prema istočnoj Europi i prema

Zapadu, posebice prema Njemačkoj. Naime, ovaj problem nije jednak u svim područjima, npr., u Republici Češkoj stanje je sasvim drukčije.

S obzirom na ekonomske, političke i demografske pritiske u mnogim državama s niskim i srednjim prihodima, emigracija se odvija iz država s niskim prihodima u zemlje s visokim prihodima, koje su u boljim prilikama, ali ipak ne toliko dobrim u usporedbi s industrijski razvijenim zemljama Zapada. Statistička istraživanja o porastu emigracija u ovim zemljama nakon raspada komunizma potvrdila su konstantan porast.

Naime, oblici emigracija s obzirom na povod mogu biti različiti, a kao dokaz može poslužiti usporedba emigranata iz zemalja bivše Jugoslavije - koji su uživali relativno blagostanje, ali su zbog ratom zahvaćenih područja bili primorani napustiti vlastita ognjišta - s emigrantima iz Ukrajine i Mađarske, čiji su razlozi emigracije bili druge naravi.

U ovom se tekstu nastojalo razmatrati zasebno svaku od država bivše Jugoslavije, kao i Rusije, Bjelorusije, Ukrajine, Poljske, Češke, Njemačke.

U tekstu je razmotren i problem emigranata, političkih izbjeglica i ostalih prognanika u novim nezavisnim državama bivšeg Sovjetskog Saveza te istočne i srednje Europe, uz napomenu da fenomen emigracije i izbjegništva nije nova pojava, kako u spomenutim državama tako i u bogatim državama područja. Postojeće veze između problema emigranata i prognanika, ljudskih prava, oružanih sukoba, nerazvijenosti i imigracije, proučavani su u širem aspektu, dovoljnom za donošenje zaključka. Valja istaknuti da su, s obzirom na dostupnost podataka iz raznih država, uočene neke razlike. Općenito, emigrante možemo podijeliti u 3 skupine:

- emigranti srednje Europe
- emigranti bivše Jugoslavije, kojima je dan status privremenih izbjeglica, te
- emigranti iz Rusije.

U srednjoj Europi zbog susjedstva s bogatim zemljama Europe, u kojima postoje zakoni za useljavanje i boravak povoljniji imigrantima, bio je glavni razlog povećanja broja izbjeglica i imigranata. Činjenica je da većina njih dolazi iz država poput bivše Jugoslavije i bivšeg Sovjetskog Saveza, ali osim njih zahtjeve za imigraciju traže i stanovnici Srednje Azije, Afrike i Azije.

Mali broj, međutim, ovih novopridošlih imigranata želi ostati u srednjoj Europi. Većinom pretendiraju prema zemljama zapadne Europe i Sjeverne Amerike.

Većina je imigranata, kojima je zadnja nada bio prijelaz preko granice, na kraju bila razočarana. Njemačka i ostale države zapadne Europe poostriple su mjere kontrole na svojim granicama i pridošle izbjeglice bile su ponovno vraćene zemljama srednje Europe, a kao razlog navedene su

moгуćnosti dobivanja statusa izbjeglica u spomenutim državama. Dakle, države srednje Europe, koje su do prije nekoliko godina predstavljale polaznu točku za val imigranata i izbjeglica, sada moraju kontrolirati kretanje izbjeglica unutar svojih država.

Osim političke osnove, ekonomske i socijalne prilike u srednjoj Europi nisu povoljne za ulazak i prihvata imigranata u društvu. Od vremena raspada istočnog bloka, razina nezaposlenosti je porasla, uz visoku inflaciju, koja je onemogućila mnogim ljudima nabavku najosnovnijih sredstava za život.

Siromaštvo i nestabilnost kao posljedica pridružili su se povećanom političkom ekstremizmu. U svim ovim državama formirane su manjinske zajednice koje od strane većine stanovništva nailaze na neprijateljstvo, izolaciju pripadnika drugih nacija i rasizam, kojima su izloženi u javnosti, a koji vuku korijene neprijateljstva iz povijesnih dana. Imigranti i izbjeglice stoga jasno izražavaju želju za boravkom u jednoj od zapadnih zemalja Europe.

Privremena podrška bivšoj Jugoslaviji postala je jedan sveobuhvatan problem. To su područja za koja se na početku mislilo da će međunarodna zajednica u svrhu okončanja rata naći bržu soluciju. Na osnovi ove pretpostavke i serije brzih i proširenih akcija za rješavanje humanitarne krize u navedenom području, nastao je pojam privremene podrške.

Doduše, ideja privremene podrške upotrebljavala se i prije u zemljama jugoistočne Azije. U svezi bivše Jugoslavije cilj je privremene podrške više predstavljen kao instrument za rješavanje problema izbjeglica. Godine 1992., 29. srpnja, Visoki komesarijat za zbrinjavanje izbjeglica na Prvoj je konferenciji pod nadležnošću Ujedinjenih naroda službeno zahtijevao od vlada da izbjeglicama, koje zbog bijega od sukoba i kršenja ljudskih prava dolaze iz bivše Jugoslavije, pruže privremenu podršku.

Postojala su 3 razloga za ovakvu odluku: kao prvo, da stanovnici bivše Jugoslavije budu primljeni kao izbjeglice u državama i da im bude zajamčena podrška, i drugo, prava i prednosti izbjeglica moraju biti prema standardima s kojima se slaže međunarodna zajednica. Treće, do uspostave sigurnosti u njihovim državama, izbjeglicama bivše Jugoslavije treba se omogućiti boravak, uz uvjet da se u obećanom roku uz pomoć međunarodne zajednice, vrate u svoje države. U prva 4 mjeseca godine 1995. oko 700.000 izbjeglica iz bivše Jugoslavije bilo je pod privremenom podrškom, a najviše ih je bilo u Njemačkoj.

Rusija se u svezi imigracija suočava s drugim problemima: s jedne strane, novopridošle izbjeglice iz država u razvoju, koje u nadi za odlaskom na Zapad ulaze u Rusiju, a s druge strane, Rusi i narodi drugih nacionalnosti koji emigriraju iz država bivšeg Sovjetskog Saveza u Rusiju. Propisi zakonodavnih institucija za konfrontaciju s invazijom imigranata još

uvijek nisu potpuni i strahuje se da problem emigracija u širim dimenzijama utječe na odnose Rusije s državama bivšeg Sovjetskog Saveza.

Znatan broj imigranata porijeklom su Bjelorusi, a također i izbjeglice ostalih država bivšeg Sovjetskog Saveza, koje su već ušle u Bjelorusiju. Budući da Bjelorusija posjeduje takve granične kontrole, dužnosnici odgovorni za provođenje reda u imigracijskim poslovima, suočavaju se s poteškoćama. I veliki broj ilegalnih imigranata iz zemalja Trećeg svijeta s namjerom za prolaz kroz poljske granice i ulazak u zapadnu Europu, ulaze u ovu državu. Ilegalni imigranti tako su intenzivirali bujicu problema, da je vlada Bjelorusije počela razmatrati mogućnost donošenja novog zakona o imigraciji.

Raspadom Sovjetskog Saveza smanjilo se ograničavanje putovanja u Ukrajinu, što je uzrokovalo znatno povećanje imigracije. Veliki broj Ukrajinaca emigrira ne samo iz ostalih država bivšeg Sovjetskog Saveza nego i iz seoskih područja prema glavnim gradovima. Seoska područja su mjesta pretežno naseljena starijim stanovništvom koje ne priželjkuje nove poljoprivredne reforme, dočim mlada generacija s većim stupnjem obrazovanja emigrira prema zapadnim državama. Općenito, emigracija potvrđuje da je broj neevidentiranih i nezaposlenih ljudi u porastu između gradskog stanovništva Ukrajine, što potvrđuje i podatak o porastu skitnica i kriminala. Poljska u svrhu ispravnog suočavanja i pogodnih metoda s valom imigranata u ovu državu, primjenjuje novu politiku o imigraciji. Neki od ovih imigranata koriste Poljsku kao mjesto za prolaz i put prema Zapadu, ali mnogi i za traženje posla zbog boljih trgovačkih i gospodarskih prilika u tim zemljama.

Nova se politika bavi problemom poput legalnog zapošljavanja stranaca, prava izbjeglica, imigracije, ili njihovim neprihvatanjem. Iako takva politika još nije privukla veliku pozornost, ima dosta ljudi koji ozbiljno razmišljaju o tom problemu.

Rumunjska je od 1991. godine prihvatila veliki broj imigranata, uglavnom pridošlih iz država trećeg svijeta, koji su namjeravali iz Rumunjske prema Zapadu, uključivši i samo stanovništvo Rumunjske, koje je izrazio istu želju. Općenito, imigrante u Rumunjskoj možemo podijeliti u 3 skupine: oni koji podnose zahtjev za politički azil, ljudi s nevažećom vizom nadležne države i prognanici bez ikakve postojeće dokumentacije ili sredstava za izdržavanje koji priželjkuju odlazak u Zapadnu Europu, pa čak i po cijenu ilegalnog prijelaza granice. Rumunjski mediji i vlada imaju izražene predrasude prema imigrantima i stoga vlada, odgovorna za kontrolu priljeva imigranata, poduzima stanovite mjere. Prije donošenja zakona o imigraciji, u svrhu razmatranja problema i poteškoća imigranata otvoreni su neki uredi s posredstvom vlade i neke međunarodne organizacije.

Od vremena svrgnuća Komunističke partije i bugarskog vođe Todora Živkova u studenom 1989., između 200.000 i 300.000 progonjenih Bugara u proteklih 45 godina razdoblja komunizma igrali su važnu ulogu u Bugar-

skoj. Iako nisu dostigli visoku razinu u strukturi vlade, ipak su pokazali posebnu opolitičku ambiciju. Doneseni su neki zakoni za promociju prava imigranata. Osim potpomaganja humanitarne pomoći, i profesionalno iskustvo nekih od imigranata uzrokovali su priljev novog kapitala u bugarskom gospodarstvu.

Bugarska je nakon godina neustaljenosti i nereda s vremenom shvatila probleme imigranata. Doneseni zakoni nakon razdoblja komunizma, koji su u sklopu Ustavnog zakona 1991., kao i aneksi doneseni u ožujku 1994., stvorili su neke povlastice za imigrante. Dok su vladine institucije bile zakupljene prikupljanjem novih iskustava, granice su postojale prohodnije, uz istodobnu objavu predrasudnih ideja nekih dužnosnika u lokalnim medijima o izbjeglicama i imigrantima.

Već otprije Mađari su bili svjedoci uzastopnog ulaska velikih skupina izbjeglica iz susjednih država, od kojih većina nije u mogućnosti vratiti se svojim domovima, niti ići prema Zapadu. Dok je Mađarska bila u tijeku važnog političkog razvoja, unatoč ekonomskim pritiscima, stranci koji ilegalno prebivaju u državi opterećuju njezin sustav. Mađarski narod i vlada na novopridošle su izbjeglice, koje su došle iz područja bližih ovoj državi, općenito gledali sa simpatijama. Mađarska se pridružila međunarodnim organizacijama za izbjeglice, pa je vlada uvela i neke zakone za pomoć izbjeglicama. Činjenica je, međutim, da Mađari u sučeljavanju sa strancima iz Azije i Afrike obično pokazuju neprijateljsko ponašanje.

Nakon donošenja novih ograničenja zapadnih država u svezi s imigracijom, Slovačka, koja je smještena u srednjoj Europi, prihvatila je 1.500 običnih i političkih izbjeglica. U slučaju da imigranti, očekujući rješenje svoga statusa u drugim državama, ne bi napustili Slovačku, taj broj bi se povećao. Činjenica što vlada i većina stanovništva produbljuju svoj pozitivan stav prema izbjeglicama, može, s jedne strane, povećati mogućnosti proširenja problema pojavom ilegalnih izbjeglica.

U prošlosti je Češka bila jedna od glavnih uporišta imigracije u Europi. Na kraju političke stagnacije i trenutne stabilizacije političkog procesa i ekonomskog blagostanja, Češka se ponovno pretvorila u konačnu destinaciju imigracije. Procjenjuje se da stranci čine 1-2 % ukupnog stanovništva države. Većina imigranata legalno boravi u državi, dok broj ilegalnih imigranata dostiže desetak tisuća. Ova država također zbrinjava nekoliko tisuća izbjeglica i novopridošlih imigranata. Češka mora postići kompromis s desetak tisuća stranaca koji žele u Njemačku.

Nekoliko milijuna ljudi zbog rata u bivšoj Jugoslaviji napustilo je svoja ognjišta. Većina je ovih izbjeglica primljena u Austriju, Dansku, Njemačku, Mađarsku, Italiju, Švedsku, Švicarsku, Tursku, Hrvatsku i u druga područja unutar zemalja bivše Jugoslavije. Međutim, budući da je rat na teritoriju Bosne i Hercegovine još u tijeku, države poput Austrije, Danske, Njemačke i Švicarske moći će status izbjeglica osigurati samo izbjeglicama s područja Bosne, dok će se ostalima taj status ukinuti. Organizacije za

ljudska prava već su upozoravale na opasnosti što prijete ovim narodima u slučaju nasilnog povratka u njihove države, pogotovo ako ovi ljudi pripadaju skupini dezertera, protivnika rata, ili skupini pripadnika lokalnih i vjerskih manjina. U Srbiji se protivnicima rata i dezerterima tajno sudi, a postoji i organizirana diskriminacija prema nacionalnim manjinama, osobito na Kosovu, Sandžaku i u Vojvodini.

Zapadna je Europa na porast imigracije iz Istočne Europe odgovorila zatvaranjem vrata i učvršćivanjem ograde. U godini 1973. ekonomska imigracija je zaustavljena, da bi započeo ponovni strahoviti porast 80-ih godina, što je uzrokovalo da države zapadne Europe suze mogućnosti za imigrante. Novopridošle bi izbjeglice, ako prolaze kroz treće države za koje se pretpostavlja da su sigurne, trebalo vraćati u pretpostavljene države i sve one države koje graniče s državama Europske unije, a smatraju se sigurnima.

Inače, već je objašnjeno da problemi izbjeglica i imigranata ne postoje samo u jednoj državi, iako je postotak izbjeglica različit za svaku državu. Činjenica je da su bivše komunističke države postale domaćini za imigrante iz Azije, Srednjeg istoka i Afrike. Iako su ove države stabilnije od država Trećeg svijeta, u kojima postoje unutrašnji sukobi, ili se pretpostavlja da su kao bogatije države od područja zahvaćenih bijedom i prirodnim nepogodama, ali države koje su prije bile komunističke nikada nisu bile konačno utočište valu izbjeglica. Sada na račun takvih prilika žele sebe identificirati sa zapadnim državama.

Države zapadne Europe u svrhu kontrole imigranata iz bivših komunističkih država učvrstile su svoje granice prema Istoku. Stoga su se problemi Istočne Europe, koji kulturološki i ekonomski nisu spremni za sučeljavanje s valom izbjeglica i imigranata, udvostručili. Izbjeglice i imigranti koji su slučajno zatekli u ovim državama namjeravali su imati konačnu destinaciju na Zapadu. Zbog etničkih sukoba u dijelovima bivših komunističkih država (Jugoslavija i neki dijelovi bivšeg Sovjetskog Saveza) problem izbjeglica i imigranata postao je zamršeniji u tim državama. Dodatna je poteškoća to što se u nekim vrlo siromašnim državama (Rusija, Ukrajina, Bjelorusija i Rumunjska) moraju istodobno boriti protiv odlaska svojih stručnjaka i najintelektualnijeg sloja društva, općenito obrazovanijeg sloja, s problemima novopridošlih imigranata koji ulaze u njihove države.

Mnoge od mjera koje Zapadna Europa (osobito Njemačka) poduzima, primjer je za bivše komunističke države da bi promijenile svoj stav prema pitanjima imigracije. Ove mjere podrazumijevaju legalne postupke, poput povratka imigranata i izbjeglica državama Trećeg svijeta, za koje se zna da su sigurne, i ponovno izdavanje viza za putovanje prema državama iz kojih je počela imigracija.

Jedna od poteškoća u tim državama je pridruživanje Ženevskoj konvenciji, donesenoj 1951., uz napomenu da su države pokušale probiti tu

barijeru i naišle su na poteškoće u novim sporazumima, kojima se jasnijom interpretacijom kontrolira prihvaćanje statusa izbjeglica.

U tim se državama ne donose i ne provode isti zakoni i u mnogima se problemi izbjeglica, političkih izbjeglica, imigranata i ilegalnih stranaca rješavaju još uvijek specijalnim mjerama. Čini se da ovaj slučaj ponajprije vrijedi za države poput Bjelorusije, Slovenije, a donekle i Rumunjske i Poljske. Ovi zakoni u Češkoj i Slovačkoj vrijedili su do prije podjele te dvije države godine 1993. Postojeći zakoni, uz neke anekse, regulirani su da bi dužnosnici imali bolji pristup problemima izbjeglica i imigranata. Također su Rusija (u veljači 1993.), Ukrajina (u studenom 1993.), Bugarska (u ožujku 1994.), te Mađarska u svibnju 1994., bile prisiljene ispraviti već postojeće zakone ili donijeti nove zakone.

Mađarska je bila prva država koja se u listopadu 1989. pridružila Ženevskoj konvenciji, uz uvjet da zbog mnoštva problema prihvati izbjeglice samo iz zemalja Europe. Ovaj se uvjet morao ukinuti u godini 1994. Je li ovakav pristup bio pokazatelj subjektivnog stava dužnosnika, medija i stanovništva ove države s dozom rasizma ili iz drugih razloga? Na kraju, ovakva gledišta stvorila su velike podozrivosti prema pripadnicima drugih rasa, izbjeglicama i imigrantima, ali zasigurno pozitivna gledišta prema pripadnicima iste (bijele) rase i izbjeglicama koje ne govore materinjim jezikom. U tom pogledu Hrvatska čini izuzetak, jer ne isključuje pritisak bilo na pripadnike iste (bijele) rase, Muslimane i izbjeglice iz Bosne, što dokazuje da raspadnute države jugoslavenske federacije nisu realne države, ili pak religija igra glavnu ulogu u sukobima Jugoslavije. Vlada Hrvatske u 1993. prisilila je stanoviti broj izbjeglica iz Bosne da prihvate prijedloge za ostanak od pakistanske i malezijske vlade; u protivnom im je zapriječeno da će biti vraćeni u logore blizu granice ratom zahvaćenih područja. Dakle, Hrvatska je bila prva i jedina bivša komunistička država koja je poduzela protumjere protiv vala ilegalnih imigranata u Srednjoj i Istočnoj Europi.

Diskriminacija prema političkih izbjeglicama i legalno privremenim izbjeglicama i, osobito, ilegalnim imigrantima iz zemalja Trećeg svijeta u porastu je i većina kriminala i kršenja zakona uglavnom se pripisuje izbjeglicama (uzimajući u obzir teške uvjete njihova življenja pod kojima ne moraju živjeti).

Nagađanja da određeni izbjeglica počini sitne ili ponekad ozbiljne prekršaje, mogu biti istinita. No u Rumunjskoj, Mađarskoj i Poljskoj svi su uhićeni bili državljani susjednih država ili Njemačke. Lako je pretpostaviti da se pojava kriminala može nadovezati na pojavu imigracije. U svim tim državama međunarodna promafijaška banda krijumčara i imigranata ubacuje imigrante na područje države za relativno velike svote novaca, prepuštajući ih da se sami brinu za daljnju egzistenciju. Ove bande su jače u zemljama bivšeg Sovjetskog Saveza, osobito u Rusiji.

Primjer zemalja Istočne i Srednje Europe potvrđuje teoriju da odabir države kao utočište za imigrante ovisi o ekonomskom stanju dotične države (osim slučajeva u kojima su silom prilika prihvaćeni). Zbog ovakvih je razloga manji broj stanovništva bivše Jugoslavije tražio utočište u Rumunjskoj i Bugarskoj, negoli u Mađarskoj i Češkoj.

Mnoge od bivših komunističkih država na neki su način primorane rješavati probleme izbjeglica iste etničke pripadnosti, koji su u potrazi za utočištem u matičnoj državi. Rusija, osim nerusa, koji su imigrirali iz bivših država Sovjetskog Saveza u samu Rusiju, prema kojima je jasno izražen negativan stav, u konfrontaciji je i s problemom imigracije Rusa koji dolaze iz područja izvan Federacije u Rusiju. Neki od ruskih imigranata sučeljavaju se s problemima prilagodbe na nove uvjete života koji su bili izvan njihovih očekivanja. Stoga su se u takvoj agoniji odlučili na povratak u matične države. Isto tako, neki su ruski imigranti bili zarobljeni od strane ekstremističko-nacionalističke grupacije. Ukrajina i Bjelorusija suočavale su se sa sličnim problemima. Zajednički su svim tim državama problemi povratka pripadnika vojnih snaga za koje se nije mogao garantirati smještaj i zaposlenje.

Mađarska se isto tako suočavala s valom imigranata mađarskog podrijetla koji su prebjegli u državu iz Rumunjske i Vojvodine. Novopridošle izbjeglice sa skromnijim prohtjevima i nižim osobnim dohotcima uvjetovali su nezaposlenost, što je uzrokovalo društvenu napetost.

Općenito, pripadnici iste etničke skupine u većini država su bili toplo primljeni, kao u Poljskoj (doduše s manjim brojem izbjeglica), ili na primjer Slovaci koji su nakon podjele Češke i Slovačke izrazili želju da dobiju češko državljanstvo. Oni se nisu susreli sa socijalnim tegobama glede ovog pitanja. S druge strane, Srbija i Hrvatska kao države nastale na teritoriju bivše Jugoslavije, primjer su kad iste etničke skupine, koje u potrazi za utočištem ostaju u svojim matičnim državama ili im bude nametnuto odsluživanje vojne službe na ratištima s kojih su prebjegli, pretvaraju u buduće izbjeglice.

Neke od bivših komunističkih država koje su se suočile s problemom imigracije, u borbi protiv te pojave osnovale su posebne organizacije, kao Bjelorusija, Bugarska, Rumunjska i Poljska, dok su ostale države pokušale izoštriti svoje stavove donošenjem novih ili izmjenom postojećeg zakona. Ipak, jedan od novijih problema ovih država je imigracija u širem opsegu, koja je uspjela povećati unutrašnje nezadovoljstvo u ekonomsko-socijalnom tranzicijskom periodu.

Međunarodne organizacije, specijalizirane za zbrinjavanje i rješavanje problema imigranata i izbjeglica, u vidu razmjene iskustava i financijske pomoći, uvelike su pomogli Rusiji, zahvaljujući organizacijama poput Visokog komesarijata Ujedinjenih naroda za izbjeglice, međunarodnih organizacija za imigraciju i Međunarodnog Crvenog križa. Lokalne skupine za pitanja ljudskih prava isto su tako svojim akcijama uspjele pomagati

dužnosnicima u nekima od država. Propisane primarne mjere za zaustavljanje imigracije, u koje se uključuju mjere sprječavanja, ostavljale su više dojam negativnog nego pozitivnog stava. To se može dokazati provođenjem mjere redarstvenika, njihovim napadima na područja s ilegalnim stanovništvom, propisivanjem novčanih i zatvorskih kazni, kao efikasne mjere za sprječavanje imigracije.

Malo je izgleda da se ovakve mjere ostvare u potpunosti. Isto tako, rješenja koja predlažu zapadne države izbjegavaju njihovo provođenje u praksi, poput ohrabrivanja investiranja u ovim državama, većeg uvoza iz država u kojima postoji imigracija, da bi ovim načinom povisili životni standard i na kraju suzbili motive za daljnju imigraciju. Dakle, izgleda da će ubuduće komunističke države morati podnositi dvostruki pritisak. Stoga neće moći spriječiti tranzitnu migraciju iz zemalja Trećeg svijeta. Kako se smatra da su to sigurna područja, primorani su prihvatiti svoju novu ulogu kao zaštitnici Zapada, dok sami nemaju dovoljno sredstava za rješavanje svojih unutarnjih problema. Ovo stanje može prethoditi postkomunističkim, socijalnim napetostima i uzrokovati porast nacionalističkog ekstremizma i tako dodatno zakomplicirati situaciju.

Provođenjem sadašnje politike imigracije i trgovine, Zapadna je Europa dala prioritet svojoj unutrašnjoj kratkoročnoj stabilizaciji. Ovakav čin je ostvariv po cijenu napora u razvoju političke i ekonomske stabilizacije na Istoku, s tim da se također pojačaju perspektive dugoročne unutarnje stabilizacije u Europskoj uniji.

Sadašnjom se politikom služe Poljska, Češka, Slovačka, Mađarska i Slovenija, kako bi se usavršile u provođenju zakona povezanog s ograničenjem imigracije od samih ovih država. Trenutno su ove države spremne na suradnju, možda zbog želje za preuranjenim pridruživanjem Europskoj uniji i ograničenoj pomoći njihovoj policijskoj snazi, s tim da će Europska unija morati prihvatiti njihovo učlanjivanje, ili poboljšati ekonomsko stanje u tim državama i ostalim istočnim državama. U suprotnom će se povećati politička nestabilnost u Zapadnoj Europi.

Mohammad Javad Asayesh Zarchi

*MIGRATIONS WITHIN EASTERN BLOC
FOLLOWING THE COLLAPSE OF COMMUNISM*

Summary

Due to the war in Bosnia and Herzegovina, the study of international migrations imposed itself, embracing the study of the migrations of the peoples of the former Yugoslavia and the problems of emigrants from the former east-European states. The existing connection between the problem of emigrants and displaced persons, human rights, armed conflicts, undevelopment and immigration, are studied within a broader aspect, sufficient for conclusions. The data from various states point to certain differences among the emigrants from Central Europe, the territory of the former Yugoslavia and Russia.